

מבזקים כלכלה ותעסוקה

30/6/2013

פתח דבר

סידרת 'מבזקים בכלכלה ותעסוקה' הינה יוזמה חדשה של מינהל המחקר במשרד הכלכלה בעקבות בקשת השר ומנכ"ל המשרד להציג בתמצית את מחקרי וסקירות המינהל.

ייחודה של הסדרה בכך שהיא מציגה את תמצית הממצאים כמענה לשאלה אחת. הכלל הוא שהתשובה אינה יכולה לעלות על שני עמודים כמעין 'TED בכתובה' הכולל רקע כללי, מהי השאלה, תשובה בעזרת נתונים ולבסוף מה ניתן ללמוד מהממצאים (תובנות).

המבזק הראשון המוצג לפניכם, עוסק ב 4 נושאים שבתחום הטיפול והעניין של משרד הכלכלה וכדלקמן :

◆ 100 היצואנים המובילים של סחורות בתעשייה בישראל 2012

◆ עובדים בענפי ומשלחי יד בתחומי הייטק בישראל

◆ היטלי סחר בישראל בהשוואה בינלאומית

◆ ילדים במעונות ובמשפחתונים המוכרים ע"י הממשלה

אנו מקווים ומצפים שיוזמה חדשה זו תעורר עניין בקרב קוראיה ותאפשר להם להתעדכן בפעילות המגוונת של תחומי המחקר בהם עוסק המינהל.

החומרים נכתבו ע"י מומחי מינהל המחקר ונשמח לקבל את התייחסותכם והערותיכם לסדרת 'מבזקים'.

בברכת קריאה מהנה

בני פפרמן

מנהל

100 היצואנים המובילים של סחורות בתעשייה בישראל⁽¹⁾, 2012

רקע כללי

צמיחתו של משק קטן ממדים בעולם גלובלי תלויה ביכולתו להפיק את מירב היתרונות מפעילות בתחום סחר החוץ בכלל ומפעילות הייצוא בפרט. הייצוא בישראל מהווה גורם מרכזי לצמיחה בתוצר ולאורך השנים ניכרת עליה בתרומתו לגידול התוצר. אשתקד עמד סך יצוא סחורות ושירותים על 75 מיליארד \$ ואילו סך הייצוא התעשייתי (ללא יהלומים) עמד על 44.5 מיליארד \$.

המסמך הזה בוחן את הייצוא התעשייתי מנקודת ראות החברות המייצאות תוך שהוא מתמקד ב-100 היצואנים התעשייתיים המובילים בישראל אף שלרוב איננו מרבים להתמקד בחברות המייצאות אלא יותר ביצוא שלהן והשינויים שחלים במאפייניו לאורך זמן.

100 יצואני הסחורות המובילים בתעשייה הם היצואנים הגדולים ביותר. לצידם פועלים כ-12 אלף יצואנים נוספים שניתן לחלק אותם ל-3 קבוצות בהתאם לגודל הייצוא של כל קבוצה: יצואנים גדולים-בינוניים, יצואנים קטנים ויצואנים זעירים⁽²⁾.

מינהל המחקר והכלכלה עוקב זו השנה השישית, באמצעות מספר מדדים רבעוניים, אחרי התפתחות הייצוא של 100 היצואנים המובילים. בקרוב יחל המינהל לפרסם נתונים מקבילים לגבי היצואנים הקטנים בישראל⁽³⁾.

"הייצוא בישראל"

מהווה גורם מרכזי

לצמיחה הכלכלית

וניכרת לאורך

השנים עליה

בתרומתו לגידול

"התוצר"

מהי השאלה

מה הוא ערך הייצוא התעשייתי של 100 היצואנים המובילים ומה הוא חלקם בכלל הייצוא וחלקם לפי סוגי הטכנולוגיה השונים?

התשובה

(1) סך הייצוא של מאה היצואנים המובילים בשנת 2012 הסתכם בכ-30 מיליארד דולר, המהווה כ-67% מסך ייצוא הסחורות.

(2) 100 היצואנים המובילים נחלקים על פי העוצמה הטכנולוגית כדלקמן: 53 חברות משתייכות לטכנולוגיה העילית, 17 חברות משתייכות לטכנולוגיה העילית-מעורבת, 20 משתייכות לטכנולוגיה המסורתית-מעורבת ו-10 משתייכות לטכנולוגיה המסורתית.

(3) חברות הטכנולוגיה העילית ייצאו ב-2012 כ-57% מיצואם של מאה המובילים, חברות הטכנולוגיה העילית מעורבת כ-21%, חברות הטכנולוגיה המסורתית מעורבת כ-18% וחברות הטכנולוגיה המסורתית כ-4%.

(1) יצואני הסחורות והשירותים, לא כולל יהלומים וחקלאות

(2) להלן 4 קבוצות הייצואנים גדול הייצוא ליצואן בשנת 2012 וכדלקמן: (א) היצואנים "מובילים", 53 מיליון \$ ומעלה ליצואן - ס"ה 100 יצואנים (ב) יצואנים גדולים ובינוניים, 2 עד 53 מיליון \$ ליצואן - ס"ה 1020 יצואנים (ג) יצואנים קטנים, 100 אלף \$ עד 2 מיליון \$ ליצואן - ס"ה 3,000 יצואנים (ד) יצואנים זעירים, עד 100 אלף \$ לכל יצואן - ס"ה 8,000 יצואנים

(3) בקרוב יפרסם מינהל מחקר וכלכלה והמחקר את מדדי הייצואנים הקטנים. בנוסף לכך עוסק המינהל בניחות הייצואנים הבינוניים. (4) לפי הגדרת מ"ס. טכנולוגיה עילית כוללת: מכונות למשרד ומחשב (30), רכיבים אלקטרוניים (32), ציוד תקשורת אלקטרוני (33), ציוד לבקרה ולפיקוח (34), תרופות (245). טכנולוגיה מעורבת עילית כוללת: כימיקלים וויקוק נפט למעט תרופות (23,24) להוציא (245), מכונות וציוד (29), ציוד ומנועים חשמליים (31), ציוד הובלה לנמ"א (358), כלי רכב מנועיים (35) להוציא (353, 355, 358). טכנולוגיה מעורבת מסורתית כוללת: כריה וחציבה (10, 11, 12, 13), גומי ופלסטיק (25), מינרלים אל מתכתיים (26), מתכות אל ברזיליות ויקרות (271, 273), מוצרי ברזל ופלדה (270, 272, 274), מוצרי מתכת (28), כלי שיט (353), תכשיטים וצורפות (38), מוצרים לנמ"א (39). טכנולוגיה מסורתית כוללת: מזון, משקאות וטבק (14, 15, 16), טכסטיל, הלבשה ועור (17, 18, 19), נייר, דפוס ומוצרי (21, 22), מוצרי עץ והריטים (20, 36).

4) כ-85% מכלל ייצוא 100 היצואנים המובילים מיועד לשלושה גושי הסחר: אירופה, צפון אמריקה ואסיה. הייצוא לאירופה הינו הגדול ביותר מבין שלושת הגושים; כ-48% מסך הייצוא לגושי הסחר - יותר מאשר לצפון אמריקה המהווה כ-28%, ולאסיה כ-24% מסך הייצוא של היצואנים המובילים.

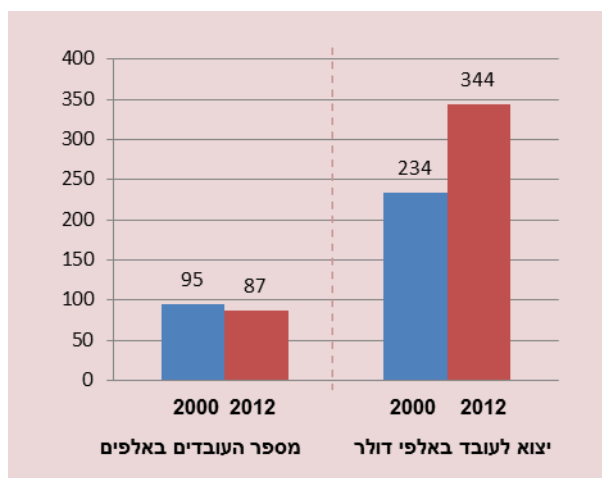
5) כ-15.8% מכלל הייצוא של 100 היצואנים המובילים מיוצא לשבע מדינות יעד⁵ שהמשרד החליט לקדם את הייצוא אליהן. מדינות היעד המובילות ביצוא אליהן הן סין והודו.

6) בשנת 2012 עבדו בקרב 100 היצואנים הגדולים 78 אלף עובדים. חלקם של המפעלים המעסיקים מעל ל-1,000 עובדים עמד על 53% מכלל היצואנים המובילים, ואילו חלקם של המפעלים שהעסיקו בין 500 ל-1,000 עובדים מהווים כ-23% בעוד שמפעלים הקטנים יותר, המעסיקים עד 500 עובדים, היוו כ-24%.

מה ניתן ללמוד מהממצאים

בין שנת 2000 ל-2012 גדל הייצוא התעשייתי במונחים דולרים של 100 היצואנים המובילים בישראל בשיעור ניכר. במקביל חל גם שינוי ניכר במבנה הייצוא לפי עצימות טכנולוגית: ירדה התרומה של ענפי הטכנולוגיה העלית בסך הייצוא בעוד שחלה עליה בתרומתם של ענפי טכנולוגיה עילית מעורבת ומסורתית מעורבת. הגידול הניכר ביצוא במהלך העשור האחרון לא לווה בגידול מקביל בתעסוקה בקרב 100 היצואנים המובילים, שהתעסוקה בהם דווקא ירדה. מכאן שבממוצע, גדל מאוד פריון העובדים במונחי הייצוא לעובד, התפתחות המעיד על גידול ניכר בפריונם של העובדים שנבע בעיקר מתנאי התחרות שאליהם נחשפו היצואנים.

100 היצואנים המובילים לפי מספר העובדים
והיצוא לעובד 2000 ו-2012

100 היצואנים המובילים, סה"כ יצוא ע"פ עוצמה
טכנולוגית 2000 ו-2012

	מספר חברות		יצוא במיליארדי \$	
	2012	2000	2012	2000
סה"כ	100	100	29.9	22.2
			100%	100%
עילית	53	51	57%	67%
עילית מעורבת	17	20	21%	17%
מסורתית מעורבת	20	18	18%	12%
מסורתית	10	11	4%	4%

(5) ברזיל, הודו, וייטנאם, מקסיקו, סין, קוריאה ורוסיה

עובדים בענפי ומשלחי יד בתחומי ההייטק בישראל⁽¹⁾

רקע כללי

הפיתוח הטכנולוגי ויישומיו הם עניין מרכזי לכלכלת ישראל ולצמיחתה, ועל פניו נראה כי ישראל פיתחה באופן הדרגתי מאז תחילת שנות ה-80 יתרון יחסי בתחומים הללו. כתוצאה מכך חלקו של התוצר הנובע מפעילותם של ענפי הטכנולוגיה בכלל ושל ענפי הטכנולוגיה העילית בפרט הלך וגדל במהלך השנים תוך הגדלת התוצר שהופנה לייצוא. לדעת מומחים רבים ניתן היה להגדיל את הישגנו בתחומי הכלכלה הרבה מעבר למה שהשגנו לו רק היה עומד לרשותנו כוח אדם טכנולוגי זמין המאפשר פיתוח תחומי טכנולוגיה שונים, ובהם: מהנדסי מחשבים, אלקטרוניקה ומכונות, בוגרי מדעי מחשב פיזיקה ומתמטיקה.

מהי השאלה

מה מספר העובדים בענפי ומשלחי יד בתחומי ההייטק ומה ההבדל ביניהם ועד כמה תומכות העובדות בגישה הרואה בתחומי ההייטק פתרון גורף לתעסוקה?

תשובה²:

- 1) מספר המועסקים בענפי הייטק עמד בשנת 2011 על 285 אלף, שהם 9.4% מכלל המועסקים, שיעור שכמעט ולא השתנה בהשוואה לתחילת העשור ב-2001.
- 2) אחוז הנשים העובדות בענפי ההייטק נשאר די יציב בעשור האחרון - בשנת 2011 הן היוו 33.7% מסך העובדים בענפים הללו בהשוואה ל-34.8% בשנת 2001.
- 3) אחוז מזערי של ערבים עובדים בענפי ההייטק אף שחלקם בקרב המועסקים גדל בעשור האחרון. בשנת 2011 עמד האחוז על 1.9% בהשוואה ל-1.1% בשנת 2001.
- 4) אחוז העובדים בענפי ההייטק אמנם נשאר די יציב בעשור האחרון אך העובדים בענפי המשנה בתחום השתנו מאוד: משקלו של ענף מחקר ופיתוח גדל מאוד, מ-39.6% בשנת 2001 ל-43.5% בשנת 2011, בעוד שחלקה של התעשייה דווקא ירד מ-44% ל-38.1%.
- 5) מספר העובדים במשלחי יד הייטק עמד בשנת 2011 על כ-190 אלף, והם היוו 6.3% מכלל המועסקים במשק לעומת 5.6% בשנת 2001.
- 6) שיעור הנשים המועסקות במשלחי יד הייטק כמעט ולא השתנה במהלך העשור האחרון ועמד על 23% - 24% מכלל העובדים.
- 7) שיעור העובדים הערבים במשלחי יד הייטק עמד על 0.6% מסך העובדים הערבים בשנת 2011 והוא נשאר יציב במהלך העשור האחרון.
- 8) שיעור העובדים בענפי ההייטק עמד בשנת 2011 על 74.2% מסך העובדים במשלחי יד הייטק, והוא נמוך במידת מה מהשיעור בשנת 2001 שעמד על 76.6%. זאת ועוד, אחוז העובדים במשלחי יד הייטק מסך העובדים בענפי הייטק עמד על 49.6% בשנת 2011 והוא היה גבוה בהשוואה לשנת 2001, 45.8%.

"הפיתוח

**הטכנולוגי ויישומיו
הם עניין מרכזי
לכלכלת ישראל
וצמיחתה " ...**

¹ ענפי העוצמה הטכנולוגית (ההיי-טק) כוללים: תעשיית התרופות (245), תעשיית מכוונות משרדיות (300), תעשיית מכוונות לעיבוד נתונים אוטומטי (301), תעשיית כלי טיס (355), תעשיית רכיבים אלקטרוניים (32), תעשיית ציוד תקשורת אלקטרוני (33), תעשיית ציוד תעשייתי לבקרה ולפיקוח, ציוד רפואי ומדעי (34), בנוסף, את ענפי שירותי מיחשוב (72), מחקר ופיתוח (73), וכן תקשורת (66).

משלחי יד הייטק כוללים: מנתחי מערכות (015), מהנדסי חשמל ואלק (023), מהנדסי מחשבים (027), הנדסאי וטכנאי אלק (121), הנדסאי מחשב ומתכנתים (130) ומנהלי שירותי מחשב (225). בנוסף משלחי היד הבאים בשילוב עם ענפי עוצמה טכנולוגית: כימאים, פיסיקאים ואקדמאים במדעי המחשב (01), מהנדסים ואדריכלים - למעט מהנדסי חשמל ואלק (02) ומהנדסי מחשבים (02), הנדסאי וטכנאי חשמל ואלק, ומכונות (12), למעט (121).

2) הנתונים נאספו על בסיס סקרי כ"א של הלמ"ס, ועובדו ע"י מנהל מחקר וכלכלה במשרד הכלכלה

מה ניתן ללמוד מהממצאים

חלקם של העובדים בענפי הייטק מתוך כלל התעסוקה הינו קטן ונשאר יציב למדי בעשור האחרון מכאן שתחומי הייטק יוצרים בעיקר מנוף לצמיחת תוצר ותורמים הרבה פחות לגידול בתחום התעסוקה. גם אם ניקח בחשבון שהמחסור בכוח אדם במשלחי יד הייטק הגביל את הגידול בתעסוקה נקבל שחלקם של העובדים במשלחי יד הייטק מסך העובדים במשק היה אומנם גדול אך לא באופן משמעותי.

השיעור המזערי מקרב אוכלוסיות נשים וערבים העובדים במשלחי יד הייטק בכלל ובענפי הייטק בפרט הגביר מאוד את המחסור בעובדים במשלחי יד אלו, ובדרך זו חסם את הקליטה והגידול בכוח אדם עקיף שלא מהתחומים הללו. אשר על כן, המפתח לצמצום המחסור במשלחי יד טכנולוגיים טמון בין השאר ביכולתנו לשלב נשים וערבים בתעסוקה בתחומי הטכנולוגיה ובענפי הייטק בפרט.

מועסקים בענפי הייטק ובמשלחי יד הייטק לפי מגדר בשנים 2001 ו-2011, במוחלטים ובאחוזים מסה"כ

2011			2001			
נשים	גברים	סה"כ	נשים	גברים	סה"כ	
1,420.8	1,603.9	3,024.7	1,028.8	1,236.1	2,264.9	סה"כ מועסקים, במספרים
						מהם:
96.0	189.0	284.9	74.3	138.8	213.0	בענפי הייטק
100%	100%	100%	100%	100%	100%	
32.8	40.8	38.1	42.0	45.1	44.0	תעשייה
39.1	45.8	43.5	38.5	40.2	39.6	מחקר ופיתוח
28.1	13.4	18.4	19.5	14.6	16.3	תקשורת
45.0	145.3	190.3	29.7	97.6	127.4	משלחי יד הייטק
100%	100%	100%	100%	100%	100%	
16.8	11.6	12.9	14.7	7.0	8.8	מנהלי שירותי מחשב (015)
4.9	13.5	11.4	4.3	12.7	10.7	מהנדסי חשמל ואלק' (023)
8.1	10.6	10.0	8.2	9.2	9.0	מהנדסי מחשבים (027)
1.5	8.5	6.8	3.3	9.2	7.9	הנדסאי וטכנאי חשמל ואלק' (121)
50.0	38.5	41.2	52.6	42.1	44.5	הנדסאי מחשב ומתכנתים (130)
2.8	2.5	2.6	6.0	7.6	7.2	מנהלי שירותי מחשב (225)
6.8	11.8	9.4	7.2	11.2	9.4	אחוז העובדים בענפי הייטק
3.2	9.1	6.3	2.9	7.9	5.6	אחוז העובדים במשלחי יד הייטק
68.9	75.8	74.2	77.6	76.3	76.6	אחוז העובדים בענפי הייטק מסך העובדים בעלי משלח יד הייטק
32.3	58.3	49.6	31.1	53.7	45.8	אחוז העובדים במשלחי יד הייטק מסך העובדים בענפי הייטק

* מכלל המועסקים

מקור: נתוני סקר כ"א למ"ס, עיבודים מיוחדים מינהל מחקר וכלכלה משרד הכלכלה

היטלי סחר בישראל בהשוואה בינלאומית

רקע כללי

הדיון בהיטלי סחר כוללים לרוב התייחסות להיטל היצף, היטל משווה והיטל הגנה¹. היטלי סחר מוטלים במטרה להגן על יצרנים מקומיים מפני תחרות לא הוגנת מצד יצרנים של מדינות אחרות. היטל היצף מוטל על מוצר המיובא במחיר הנמוך ממחיר השוק שנקבע במצב של מהלך עסקים רגיל. היטל משווה מוטל על מוצרים המסובסדים בארץ המקור ואילו היטל המכונה אמצעי הגנה מוטל כאשר גידול לא צפוי ביבוא. בעת שמוטלים היטלים היצרנים המקומיים חייבים להגיש תוכנית שבמסגרתה הם מצביעים על הדרך שבכוונתם להיערך עם היבוא ללא הגנה ובתקופה של עד ארבע שנים.

הגישה המקובלת על WTO גורסת שקיומם של היטלי סחר הם חלק חשוב בפתיחת השוק לסחר העולמי. הואיל ושיפור הסחר העולמי מחייב גם אמצעים משלימים למניעת ניצול כשלי שוק על ידי יצרנים או משווקים חזקים, שאינם בהכרח גם יעילים. הטענה המרכזית המועלת בעשור האחרון בישראל, הינה כי היטלי הסחר משבשים את התחרות וגורמים לעלית מחירים ולעליית יוקר המחיה בישראל. ועדת טרכטנברג התייחסה לטענה זו והמליצה, בין השאר, על ביטול היטל משווה והיטל הגנה וכן המליצה על תנאים מקדימים להטלת היטל היצף שאמורים לצמצם מאוד את האפשרות להטילו. לאחרונה סוכם כי הליך הטלת היטלי הסחר מחייב קבלת חוות דעת של שלושה גורמים: הממונה על הגבלים עסקיים, הממונה על התעסוקה ומנהל מינהל תעשיות במשרד הכלכלה.

מהי השאלה

האם ישראל מרבה להטיל היטלי סחר בהשוואה לכלכלות מפותחות אחרות הפועלות במסגרת ה-WTO?

התשובה

(1) מאז 1995 ישראל הטילה אך ורק היטלי היצף ולא הטילה היטלים מסוג היטל הגנה והיטל משווה המוטלים ברבות מהמדינות החברות ב-WTO. עוד נמצא כי היטלי היצף המוטלים במדינות מפותחות הם בד"כ למשך 5 שנים ורבים מהם מוארכים ב-5 שנים נוספות. לעומת זאת ישראל הטילה את מרבית היטלי היצף למשך שנתיים או לפחות מכך, ורק בחלק קטן מהם הוארכה תקופת התחולה שלהם.

(2) בין השנים 1995 – 2012 ישראל הטילה 22 היטלי היצף². ההיטלים הוטלו לפי הפירוט הבא: 9 היטלים על תשומות או מוצרים המיובאים ממדינות האיחוד האירופי³, מזה היטל אחד על כל מדינות האיחוד, 5 היטלים על סין, 4 היטלים על טורקיה, 3 היטלים על ארה"ב והיטל אחד על ירדן. דוגמאות למוצרים שהוטלו עליהם היטלים: מלט, ניילון נצמד, זוויות לריתוך צנרת.

(3) בשנים 2011-2002 ניגבו 5 מיליון דולר היטלי היצף על יבוא שערכו הכולל היה 278 מיליון דולר, שהיווה 1.8% מסך ערך היבוא.

**"על פי גישת
WTO היטלי
סחר מוטלים
במטרה להגן על
יצרנים מפני
תחרות לא
הוגנת"...**

(1) שלושת היטלים אלו כלולים בהסכמי WTO. חוק היטלי סחר התשנ"א-1991 כולל גם 9 היטלי ביטוח שאינם כלולים בהסכמי WTO, מהיטלים אלו נעשה שימוש רק בהיטל להגנה על ייצור מקומי, בעיקר על מוצרי חקלאות להם הסכם נפרד ב-WTO.

(2) הכוונה בהיטל אחד היא להיטל על מוצר מסוים המיובא ממדינה אחת. ההיטל יכול להיות שונה ליצרנים שונים או לפתור יצרנים מסוימים.

(3) האיחוד האירופי כולל 27 מדינות. חקירות והטלת היטלי סחר נעשות על ידי נציבות האיחוד ותקפות לכל מדינות האיחוד. מדינות המדורגות מתחת לאיחוד בדרג מקומן מתחשב בכל מדינות האיחוד (לא הוספו לנתוני האיחוד חקירות שביצעו מדינות טרם הצטרפותן לאיחוד ומיקומן נספר כחלק מהאיחוד).

מבזקים בנושאי כלכלה ותעסוקה

4) ע"פ נתוני WTO המתייחס למדינות המפותחות ישראל מדורגת במקום ה-30 מתוך 34 מדינות ה-OECD.

5) ישראל נמצאת במקום ה-30 גם בדירוג של אחוז החקירות שהסתיימו בהיטל היצף ושיעורו עמד על 47% בהשוואה ל-67% ארה"ב, מדינות האיחוד האירופי 63%, קנדה 64%, וכו'.

6) כאמור, ישראל הטילה עד כה רק היטלי היצף בעוד מדינות אחרות משתמשות גם בהיטלים אחרים. מכאן, שהסתכלות רחבה יותר על כל ההיטלים המוטלים מחזקת את הממצא שישראל משתמשת עוד פחות בהיטלים בהשוואה למדינות אחרות ממה שעולה בהסתכלות רק על היטל היצף. הדירוג אומנם לא משתנה, אך מספר ההיטלים שישראל הטילה נמוך עוד יותר בהשוואה למדינות האחרות.

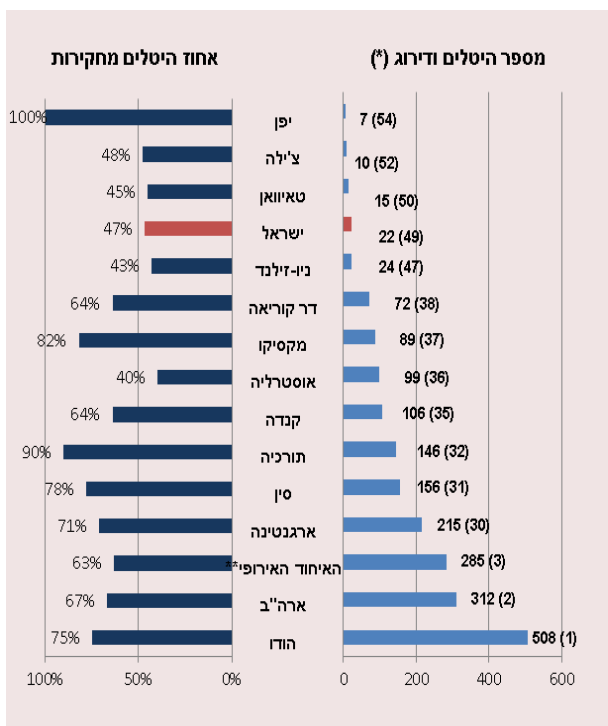
מה ניתן ללמוד מהממצאים

בהשוואה למדינות OECD והמדינות המפותחות בכלל ישראל איננה מרבה להשתמש בהיטל היצף ועושה שימוש חסר בהיטלי סחר, זאת בניגוד למה שמצטייר, כאילו ישראל נותנת הגנה נרחבת ליצרנים מקומיים באמצעות היטלים אלו.

גם מספר החקירות, שיעור החקירות שמסתיים בהיטלים, ומשך ההיטלים מעידים כי המדיניות בישראל בעשורים האחרונים הייתה להקפיד מאוד בהטלת היטלים בהשוואה למדינות המפותחות בכלל וביחס למדינות OECD בפרט.

מכל האמור לעיל עולה כי להיטלי סחר שהטילה ישראל בעשורים האחרונים הייתה ככל הנראה השפעה מצומצמת מאד על עליית המחירים הכללית ועל יוקר המחיה בטווח הקצר. מנגד, בטווח הארוך, הטלת ההיטלים מבטיחה את קיומם של מפעלים יעילים שסובלים מתחרות לא הוגנת וכן שומרת על התחרות.

היטל היצף לשנים 1995-2012, לפי מדינות נבחרות

כלל* היטלי סחר לשנים 1995-2012, על פי מדינות נבחרות

מדינה	מס' היטלים	% היטלים מחקירות	דירוג
הודו	523	74%	1
ארה"ב	393	66%	2
האיחוד האירופי*	318	61%	3
ארגנטינה	223	71%	30
סין	161	78%	31
תורכיה	160	89%	32
קנדה	127	63%	35
אוסטרליה	105	40%	36
מקסיקו	99	85%	37
דרום קוראה	74	63%	38
ניו-זילנד	28	45%	45
ישראל	22	43%	49
צ'ילה	20	50%	50
טאיוואן	15	45%	52
יפן	8	89%	54

* סיכום כולל של היטל היצף, היטל משווה ואמצעי הגנה ** המדינות מסודרות על פי מיקומם בדירוג המספר 1 בדירוג מציין את מספר ההיטלים הגבוה ביותר בסדר יורד.

מקור: נתוני WTO, עיבודי מינהל מחקר וכלכלה, משרד הכלכלה

ילדים במעונות ובמשפחתונים המוכרים ע"י הממשלה

רקע כללי

בעשורים האחרונים, שיעור ההשתתפות של אימהות לילדים קטנים בכח העבודה עלה באופן ניכר, ובעקבות זאת, גדל הביקוש למסגרות טיפול בילדים בגיל הרך. במקביל, גברה ההכרה כי צרכי הילדים בגיל הרך כוללים, מלבד הצרכים הטיפוליים, גם צרכים חינוכיים והתפתחותיים.

על רקע שינויים אלו, התפתחו, באופן מהיר, גם הסדרים חינוכיים-טיפוליים לילדים בגיל הרך: מספר המסגרות גדל, גיל הכניסה של הילדים למסגרות אלה ירד, ושיעור הילדים המשולבים במסגרות בתשלום עלה.

ההתערבות הממשלתית בישראל בהסדרים לטיפול בילדים בגיל הרך מתייחסת רק למסגרות קבוצתיות, כאשר משרד הכלכלה אחראי בעיקר על מעונות ומשפחתונים לילדים בגילאי 0-3, ואילו משרד החינוך אחראי בעיקר על גני ילדים לילדים בגילאי 3 ומעלה. שלב ראשוני בתכנון מערך המעונות והמשפחתונים מחייב להכיר את המידע הבסיסי לגבי אוכלוסיית היעד וההסדרים הקיימים עברה.

מהי השאלה

מה מספרם של הילדים המשתמשים במעונות ובמשפחתונים המוכרים ומה חלקם מסך הילדים בגילאי 3 חודשים עד 3.5 שנים?

התשובה

1) על פי אומדנים שערכנו, בישראל למעלה מ-500 אלף ילדים בגילאי 3 חודשים עד 3.5 שנים, אשר כ-60% מביניהם מתגוררים ביישובים יהודיים, כ-16% ביישובים ערביים ויתרתם מתגוררים ביישובים בהם אוכלוסייה מעורבת.

2) סה"כ טופלו במעונות ובמשפחתונים המוכרים על ידי המשרד בשנת הלימודים 2011/2012 כ-106 אלף ילדים, מתוכם כ-89 אלף ילדים לאימהות עובדות וכ-17 אלף ילדים בסיכון שנתמכו על ידי משרד הרווחה.

3) בשנת הלימודים 2011/2012, כ-20.6% מכלל הילדים בקבוצת הגיל הרלוונטית התחנכו-טופלו במעונות ובמשפחתונים המוכרים על ידי המשרד. מבחינת שיעור הילדים המטופלים לפי לאום הרי ש-24.2% מהילדים ברשויות מקומיות יהודיות התחנכו-טופלו במעונות ובמשפחתונים המוכרים, בהשוואה ל-12.2% מהילדים ברשויות מקומיות ערביות (ללא רשויות מקומיות בהן אוכלוסייה מעורבת).

4) להערכתנו עוד כ-21% מכלל הילדים בגילאי 3 חודשים עד 3.5 שנים התחנכו-טופלו במסגרות קבוצתיות פרטיות – בגנים, גנונים, פעוטונים, מעונות ומשפחתונים פרטיים.

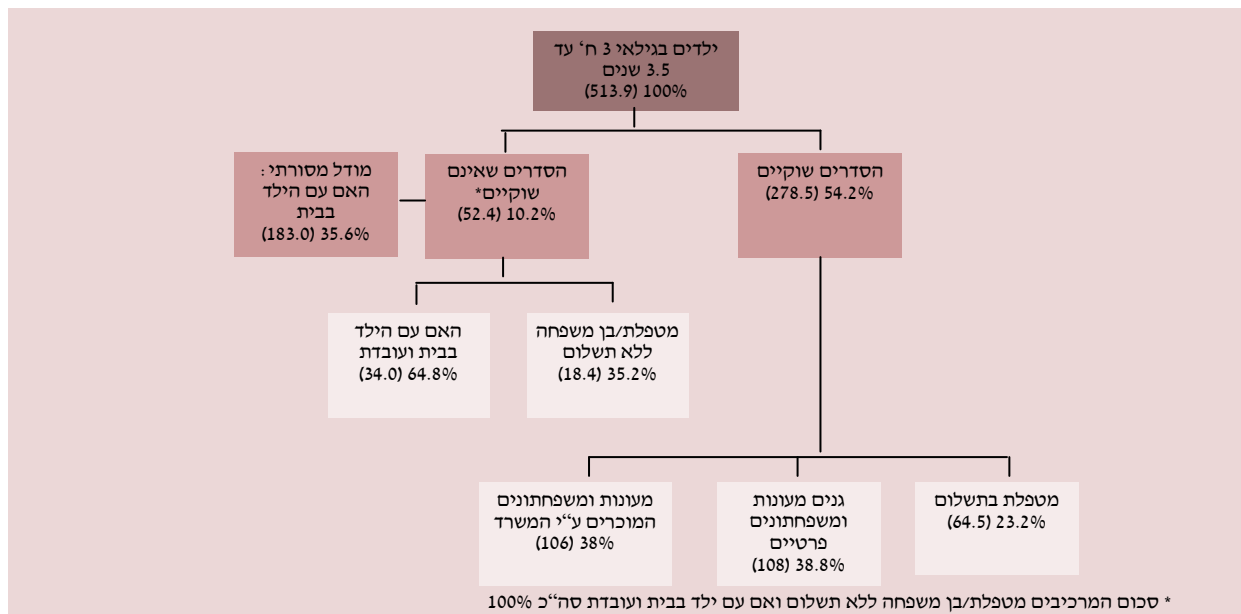
מה ניתן ללמוד מהמצאים

קיימים פערים גדולים בין המגזר היהודי למגזר הערבי בשיעור הילדים המתחנכים-מטופלים במעונות ובמשפחתונים המוכרים.

מכיוון ששיעור התעסוקה של אימהות לילדים קטנים עלה באופן דרמטי, והיצע המסגרות המוכרות לילדים בגילאי 0-3 לא ענה על הביקוש ההולך וגדל, התפתחו יותר ויותר מסגרות חינוכיות פרטיות, אך למרות ההכרה הממשלתית והציבורית שעל הממשלה לפקח על מסגרות אלה, טרם הוחל תהליך פיקוח ממשלתי עליהן.

”גברה ההכרה כי צרכי הילדים בגיל הרך כוללים גם צרכים חינוכיים והתפתחותיים”

מיפוי ההסדרים לטיפול בילדים בגיל הרך, אומדנים באחוזים ובאלפים

מספר הילדים במעונות ובמשפחתונים, גילאי 3 חודשים עד 3.5 שנים לפי רשויות מקומיות ומגזרים, שנה 2011/12

אחוז הילדים המשולבים במסגרות מוכרות מסה"כ הילדים ברשות	מספר הילדים במעונות ובמשפחתונים המוכרים, באלפים			מספר מסגרות מוכרות	מספר ילדים בגילאי 3 ח' עד 3.5 שנים, באלפים	מספר רשויות מקומיות	
	ילדי רווחה	ילדי עבודה	סה"כ ילדים				
							סך המעונות והמשפחתונים
20.61%	17.0	88.9	105.9	5,082	513.9	253	סה"כ*
24.15%	9.1	66.3	75.5	2,736	312.5	156	רשויות יהודיות
12.17%	4.5	5.5	10.0	1,337	82.1	83	רשויות ערביות
16.82%	3.4	16.6	20.1	1,010	119.3	14	רשויות מעורבות
							מעונות
17.20%	12.0	76.4	88.4	1,584	513.9	253	סה"כ
21.75%	8.4	59.6	68.0	1,240	312.5	156	רשויות יהודיות
4.36%	0.9	2.6	3.6	55	82.1	83	רשויות ערביות
13.80%	2.7	13.8	16.5	289	119.3	14	רשויות מעורבות
							משפחתונים**
3.41%	5.1	12.5	17.5	3,498	513.9	253	סה"כ
2.39%	0.8	6.7	7.5	1,496	312.5	156	רשויות יהודיות
7.81%	3.5	2.9	6.4	1,282	82.1	83	רשויות ערביות
3.02%	0.8	2.8	3.6	721	119.3	14	רשויות מעורבות

* כולל ילדים שישבו המגורים שלהם לא ידוע.
 ** מספר המשפחתונים הוערך על פי סה"כ הילדים במשפחתונים חלקי 5 ילדים במשפחתון. יש לציין כי לפי נתונים פנימיים של המשרד פעלו בשנת הלימודים תשע"ב 3761 משפחתונים. נמצאו 195 אשכולות משפחתונים ברשויות השונות.
 מקור: קובץ מיפוי מעונות ומשפחתונים על פי רשויות מקומיות- שנת הלימודים תשע"ב, מינהל מחקר וכלכלה, משרד הכלכלה.

